

Nagy Csilla

Papakönyv

(Ficsku Pál: *Gyerekgár*. Ulpius-ház Könyvkiadó, 2006)

Ficsku Pál új könyve minden bizonnyal nagy örömet okoz az olvasónak, aki a kortárs irodalom palettáján valamiféle könnyedebb, szórakoztatóbb olvasmányra vágyik. A *Gyerekgár* tematikusan mintegy maszkulin válaszként érthető olyan, az élményelvű olvasásnak ugyancsak kedvező művekre, mint Szécsi Noémi babakönyvei (*A kismama naplója*, Bp., Tercium, 2003; *A baba memoárja*, Bp., Tercium, 2004.); megformáltság szempontjából pedig egyfajta „jutalomjátéknak” tekinthető, amely a zsánerkönyvek karakterét viseli magán, bár fellelhetőek benne azok a nyelvi-stiláris sajátosságok és poétikai eljárások, amelyek a Ficsku-féle, egyéni hangvétellű szépprózát jellemzik. A mű egyes részletei korábban folyóiratokban már megjelentek, a regényben így esetenként önállóan is érvényes írások összedolgozása történt meg. Ennek eredményeként anekdotikus jellegű, változatos retorikai aktusokat felvonultató (szerkezetét tekintve azonban olykor egyenetlen) alkotás jött létre, amelyben minden, szorosabban-lazábban kapcsolódó szál egyetlen motívumnak, az apává növekvés/érés mozzanatának lesz alárendelve: a *Gyerekgár* tétje tulajdonképpen ennek az identitásproblémának a felfejtése.

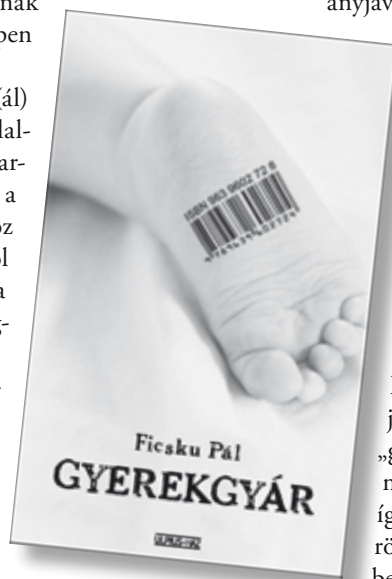
A mű főszereplője „Bulvár Kund”: ahogy (ál) neve is mutatja, a bulvársajtó világában él, foglalkozása szerint „álhíró” és „bértollnok”, aki harmadik feleségétől, Paulától gyereket szeretne, de a spermái „satnyák”, így mesterséges eszközökhöz kell folyamodnia. A gyerekvállalás gondolatát a „gyerekgáron” (a lombikbébi-programon) és a próbálkozásokon át a gyerekek (az ikrek) megszületéséig vezető utat kísérelhetjük figyelemmel a regény kettős narratívájának egymást ellenpontosító működésében. A narratíva első szálát tulajdonképpen a személyes történet képezi, amely azonban nem egyes szám első személyben, hanem egy mindentudó (nemcsak az eseményekre, hanem Bulvár Kund gondolataira, érzelmeire, viszonyulására is rálátással rendelkező) elbeszélő által lesz elmondva. Az elbeszélésből ismerjük meg Bulvár Kund történetét, mindennapjait, sőt az igazi nevét is (Paul, Pali). Nem lineáris történetmondásról van szó: a főszereplő különböző életszakaszaira vonatkozó információk asszociatív módon, mintegy az emlékezés ritmusában kapcsolódnak egymásba. Ezzel magyarázható, hogy egyes történetek időnként a

fő száltól nagymértékben eltávolodnak, és a struktúra egészét és egységességét tekintve is hanyagolhatóak lennének (a különböző átomleírások ilyenek, lásd például Joli néni, a „nyelvi túszer” történetét. 63.) A narratíva második vonulatát a Bulvár Kund által írt, a könyvben tipográfiaailag is elkülönülő cikkek, hírek, álhírek sorozata (*Bulvár Press*) jelenti, amely minden esetben reflektál a személyes történetre: egy-egy mozzanatot kiemelve ironikus jelleggel ellensúlyozza az elbeszéltek lírai, olykor drámai jellegét.

A két szerkezeti szál párhuzama, ritmikus érintkezése nyomán kérdéssé válik a két „szerző” (a személyes történet lejegyzőjének és a cikkek írójának) elkülönülődése, ez a dilemma pedig olykor szövegszerűen is alá lesz támasztva. Például megtudjuk, hogy Bulvár Kund egyik „gyerekgárban” tett látogatása óta rendszeresen naplószerű jegyzeteket ír egy füzetbe, „hogy ha majd nem lesz, a gyerekek tudják meg, ki volt az apjuk” (164.), persze nem dönthető el egyértelműen, vajon mi, olvasók is ezt a füzetet olvasuk-e, illetve a narrátor által említett füzet és maga a narráció milyen viszonyban van egymással. Továbbá a mű egy hangsúlyos (bár nem túlságosan újszerű) mozzanatát jelenti a névvel, az azonossággal való játék. Viszonylag gyorsan lelepleződik a főhős igazi neve, Bulvár Kund harmadik feleségével, gyermekeinek leendő anyjával való megismerkedéséről olvashatjuk: „Paula

vagyok, mondta a lány. Bulvár Kund megvette ajándékba a rákot a lánynak, aztán beültek Paulhoz egy pohár borra. [Kiem. N. Cs.]” (14.) Pár sorral lejjebb kiderül, Paula barátjának a férje is Paul, Pál, sőt (a cselekmény előrehaladtával értesülünk erről) Paul fia is Pali. És feltűnik egy Gyulai nevű bérflözófus is (tudjuk, hogy Gyulai Csaba írói álneve Ficsku Pál), aki Bulvár Kundhoz hasonlóan lombikbébi programon esett át korábban. Azonban a névvel való játékok is az apa-identitás körvonalazását (vagy az ezzel kapcsolatos kételyek megfogalmazását) szolgálják: a másik Pál „férj”, a kisfiú az apja nevét viselő „gyerek”, Gyulai pedig már túl van a gyerekgáron, meghozta a vele kapcsolatos döntéseket. De ugyanígy Paula neve is Bulvár Kund önazonosságának rögzítésében bír funkcióval: „talán azért is szeretett bele Paulába, mert azt gondolta, hogy Paula a nő énje” (28).

Ahogy a műben a nevek jó része ily módon motivált, úgy Bulvár Kund álneve is összetettebb funkcióval bír, minthogy ő a *Bulvár Press* álhírója. Hiszen a főszereplő valóban kötődik a vízhez, megtudjuk, hogy gyerekkorában szeretett a vízben játszani, többek között Búvár Kundosat („Csak a víz volt a lényeg, meg a játék”, 203), és később is „szerette az éjszakai víz szagát, egyáltalán a víz szagát, vízi embernek tartotta magát” (14). A víz motívuma a mű egészét behálózza, a legkarakteresebben azonban az utolsó oldalakon jelenik meg, amikor a gyerekek (a fiú és a lány) születése

után kérdéses, hogy a kisfiú életben marad-e. Megműtik, és a sebeit nem érheti víz: Bulvár Kund úgy dönt, ha „a kisfiának ez [ti. a víz] nem adatott meg” (204), akkor ő is tartózkodik tőle, beleértve a borotválkozást, hajmosást, stb. Az apa és a kisfiú sorsa ezen a ponton szövődik össze, és tulajdonképpen metaforikusan mindkettejük (újja)születése a tét: a kisfiú számára (aki, ellentétben lánytestvérével) születése után nagyon gyenge, a megerősödést, Bulvár Kund számára pedig az apává érést, felelősségvállalást jelenti a vízmentes időszak (gondoljunk csak arra, hogy a víz konvencionálisan az élet szimbóluma). És hogy valóban nemcsak a baba, hanem a papa „születése” is tétje a szövegnek, az utolsó oldalakon lesz alátámasztva: „Végre élünk. / És fürdünk.” (209) És: „Másnap a kisfia képére formálta magát. [...] Kint esett az eső, Isten könnye oszlatta a kutyaszart.” (210) Vagyis, mindent egybevetve a férfiúi nem „túléléséről” van szó, a gyerek-kérdés sajátosan férfiúi megközelítésére, pontosabban a nemek között tapasztalható differenciára utal jó néhány szöveghely. Pl.: „Azt mondják, a harmadik évezred a nők évezrede lesz. Valóban. Már az anyaméhben eleszik a cuccot a férfiak elől” (198). A nők, a női szerep elsőbbsége azonban leghangsúlyosabban Bulvár Kund jegyzetfüzetének, a gyerekvállalás dokumentumának feltárása során érzékelhető, ahol az írás gesztusa is a nőiségből lesz származtatva, úgy, ahogy az „apavágy” sem független magától a nőtől: „Elővette a zsebéből a füzetét, amit mindig magánál hordott, finom bőrkötéses füzet, egy szecessziós nővel beborítva” (164); továbbá „Elővette a tollát [...] A tollban úszott egy meztelen nő, ahogy forgatta, úgy úszott felfelé vagy lefelé [...] A meztelen nővel írta be a szecessziós nőbe beteljesült és be nem teljesült vágyait.” (165)

A babavárás történetét azonban mintegy árnyalják, „fella-zítják” a különböző szójátékok és asszociatíván egymásba fűzött, jellegzetes tematikájú történetek, amelyek hozzátartoznak a sajátos Ficsku-féle világhoz és formanyelvhez. Egy ilyen vonulatot képeznek a kocsmakalandokat leíró szöveghelyek, a különböző szerzőkre való ikonikus utalások (pl. Hajnóczy Péter, Péterfy Gergely), vagy intertextuális vonatkozások (Ady, József Artilla), valamint a különböző nyelvi lelemények, a hétköznapi kifejezésekkel való (ideális esetben) termékeny játék, amely élvezetessé teszi az olvasást (pl. „gyereklekkdzsekk”, „magándeckameron”).

A *Gyerekgvár* legnagyobb erénye – a szerkezeti és narratív aránytalanságok ellenére is – talán épp az, hogy a nyelvi lelemény, az izgalmas tematika és a sajátos nézőpont hármasságával a mindenkor olvasó számára kellemes, könnyed olvasmányélményt tud nyújtani.

Csobánka Zsuzsa

Bikinivonalban vágunk. (Hibakód)

(Tóth Krisztina: *Vonalkód*. Magvető, 2006)

Találkozások egy fiatalemberrel

(Kemény István: *Élőbeszéd*. Magvető, 2006)

1.

Tóth Krisztina tavaly megjelent, első prózakötetét illendőnek és fontosnak tartom a versektől különválasztani, azonban a *Vonalkód* szövege nyilvánvalóan hordozza Tóth Krisztina személyének, költészetének jegyeit – fogas kérdés, hogy az előítéletek itt a prózai életmű rajtját erősítik, vagy gyengítik inkább. Kezeleni kell a problémát, ugyanis a történetek legfőbb sajátosságai az érzékenység és az érzékiség, s ezek erényei a kötetnek, feltesznek azonban jó pár kérdést a személyességre vonatkozóan, s így az egyes novellák, valamint a kötet egészének értékelésében, értelmezésében döntő szerepet játszanak.

A tizenöt történet, mint láncszemek vannak felfűzve arra a bizonyos *vonalkód*, hálóra, szálra. Maga a szál esetleges, kicsit erőltetettnek tűnik az író ragaszkodása ahhoz, hogy a vonalkód egyes vonalait megalkossa. A címek esetében sem mindig könnyed a választása. Ami biztosan közös a lánc szemeiben, az a hang, mely szorosan fűzi össze a *Vonalkód* egyes történeteit. El kell azonban vetnünk, hogy itt egy és ugyanazon személy történeteit olvassunk, pontos, bár nem feltétlenül hangsúlyos jelek utalnak például a szereplők eltérő családi hátterére. Ez mégsem zárja ki az átfedéseket, sőt, maga Tóth Krisztina is játszik ezzel. A legnagyobb *játszma* azonban nem ez, nem a hang és személy egyesítése, vagy szembeállítás, hanem Tóth Krisztina személye. Világos, hogy a szövegeket nem olvashatjuk Tóth Krisztina egyes szám első személyű vallomásaiként. De itt merül föl először hangsúlyosan a szerző költő volta, hiszen az a személyesség, azok a momentumok, helyzet és „szerep”, amit a verseiben magára ölt, mintha akarva-akaratlan itt is elő kívánna tűnni. Könnyen beleeshetünk abba a csapdába, hogy az eddigi lírai életmű, és a versek révén ismerőssé lett költői személyiség lesz a viszonyítási pontunk. Az előítéletek pedig lehetnek jók, rosszak, mindegy, elveszejtik az olvasó objektivitását, és nem a szövegre figyelünk, hanem azon tanakodunk, vajon tényleg csiklandós-e „a Kriszta” köldöke.

Az ismerősséget a történetek személyessége hivatott megidézni. Ezek az érzékletes, őszinte és jól megválasztott képek, részletek nyomban képesek hangulatot teremteni, hiszen egy ismerős szituáció ismerős alanyát látjuk, magunkat, téged vagy őt, többnyire valamely áldozati szerepben. Az érzékletesség azonban mintha a költő kiváltsága akarna lenni – azt gondolom, a szövegek ezen